

Czobel Minka

CZOBELMINKA

első rész

Mintha még mindig itt karistolna. Karolják egymást a Büttnerrel. Két száalmas öregasszony. Ki hitte, hogy így végzi. A régi fotejba találtam rá az ablakkal szemközt. A kertre látott. Mindég a kert. Feszt hajtogatta, hogy vigyázzon a kertre, nézze, nehogy összejárják a katonák. Mintha a ruszkik eszükbe tartották volna, hogy hová lépjenek, melyik virágágyat kerüljék. Tapostak azok mindenben, a nagy platán tövébe hugyoztak, a kedvencébe. Oda, ahun a Büttner nyugszik. Kellett nekik olyan hányaveti módon oda csinálni, azt a sírt. Nem lehet a ruszkik szemére vetni, hogy összehugyozták, hát ki tudta aztat, hogy halott fölött állnak. Igaz, mink sem tudtuk akkor még a ruszkikat, mikor eltemettük végre azt a nyavalyást.

Klavíroztak meg spacirultak, így mondta a Büttner, ha zongorált vagy sétált. Most már nem spacirul, spacirult eleget a kisasszony vagonán. A kisasszony, az szépen zongorált, csak úgy szaladgáltak a finom ujjai, mint valami kis fehéreregerek azon a kegyetlen, nagy zongorán. Jó helyt vót az is a Tanácson, most meg már ott áll az önkormányzatba. Mindent elhordtak, éccaka kellett visszamennem, hogy áthozzam minálunk a két nagy kazettát. Minden, ami ütüle maradt, abba van, a Büttner is. A tűz égette vón meg, azt a rongy fejecselédet!

Sokáig a vánkosom alatt őriztem azokat a kacnikat. Közel a fejemhe, álmodtam is a kisasszonnyal, tán majdnem minden éccaka, ahelyett, hogy az asszonyt abajgattam vón, a kisasszony vót a vánkosom alatt meg az eszembe. A régi fotejt, amiben rátaláltam, a Zséder Pali hurcolta el, egyidű múlva már szégyellette maguknál tartani, felaprította tűzifának. Eltakarítottak ezek mindent! Nyoma se maradjon a nép zsarnokinak!

Zséderné Mariska úgy csárogott meg sipítózott, hogy hallotta az egész utca. „Ide hurcoltad nekem a fotejjet, hogy ne legyen nyugtom tülük, hogy feszt ide járjanak kísérteni! Mintha nem tudnád, kifélék, mifélék vótak ezek mindég?! A naccsága éccakákon át világot, meg füvezett, oszt úgy gyógyított. Tán még rontani is tudott! Hát rám hozod a veszedelmet?!” – visított Zséderné, mint a szopós malac, oszt beszélte az utca, mi vót, mikor az ember behurcolta a fotejt a tisztaszobába. Mostanra meg állítja, ünékik nem kellett sose a másé. Ők nem prédáztak, mint a kommunisták.

Én nékem kellett vón az a fotej. Ki tudja, milyen vén jószág vót az. Tán még a kisasszony nagyanyja hozatta át Berkeszrűl ide. Milyen júl megtérnék benne, mert hát beleevett már engem is az idű, mint a hajdani öregasszonyokat. Elüldögélnék benne, oszt nem bán-

nám, ha a kisasszony vissza-visszajárogatna hozzám! Az biztos, hogy ütet látogatták a halottai, így mesélte, míg élt. „Higgye meg, Pista, a múltkorában Sennyey grófnő jött nálam teázni!” Én csak kacagtam. „Eridjen mán, Tekintetes asszony, ne tréfálkozzék velem! A mándoki kriptából az mán nem tud elűjönni! Micsoda márványbúl épült!” – mondogattam, de ű csak erősködött.

Nem hittem én akkor sem neki, mikor halála elűtt pár nappal egyszerre csak hozzám fordult, oszt azt mondta: „Jól nézzen meg, Pista, vésse az emlékezetébe az ábrázomat, hamarosan elköltözöm. Oda, ahová megyek, maga mán nem kísérhet engemet!” Akkor mutatta meg a kazettákat az írószekreterben, még azokat a csepp kis kulcsokat is átadta, amivel ki lehetett nyitni a zárat.

Tán mégis eljün és járkál a kertben. Ezek itt nem adnak az ilyesmire.

„Ne bolondozzék, Pista bátyám!” – legyínget a Zséder fiú, nagy tisztséget tót be az is, pedig mi buta kölyök vót. Dologtalan. „Ne bolondozzék!” – mormogja, amikor erre jár és látja, hogy pár jácintot meg nárciszt ledugdosok ide a kertbe. Netán, ha a kisasszony erre téved, hadd gyönyörködjék. „Be szép is ez, Pistám! Az álmok kertje, az otthonom!” – még a hangja is az eszembe van, pedig milyen régóta rágja mán a féreg a gyenge húsát. Nékem ilyen hús sose járt ki. Én mán csak a magamfajta fejércselédet simogathattam. Rendjén van ez így. De a virágjit elűtetem, ha tetszik ezeknek, ha nem. Pár éve mán azt hajtogatták, gonduzza csak Pista bátyánk a nép parkját, beletörűdtek, hogy engem a parkbúl elhajtani nem lehet, mostan meg mán úgy mondják, az önkormányzat parkját ápoljam, adnak kis nyugdíjkiegészítűt. Rosseb beléjűk, ez a Báró parkja vót évszázadok óta, oszt az is marad, bánom is én az önkormányzatot, meg a népet, meg a pinzűket! A kisasszony nem látta, mi lett a kertbúl, mi lett az udvarházbúl. A liliomfákat mind kinyűtték, egyetlen selyemakácot hagytak csak. A filagóriát meg a pavilont szijjelverték. Bántotta a szeműket a sok úri nyehézség.

Ató meg! Mindent beléje hajigálnak, hiába próbálom zavarni ezeket a pulyákat, csak nem tágítanak. Békalencse meg iszap. Ki kéne kotorni az alját! Ej, pedig mi tó vót ez a kisasszony idejében! Azok a régi, rekkenő hőségek nyáron, mink kint arattunk a mezőn, ingujjban, űk meg a Büttnerrel itt fickándoztak. Sose láttam, igaz, de a házi cseléd, a sok asszony, mind cserfelt, hogy mezítelen együtt firidnek, hát, ha úgy vót, úgy vót.

Telente fakutyázott a jégen. Oda néha elkísértem, ha egyedűl ment. Megkaroltam, azt úgy mentűnk. Néztem arrűl a csepp hídrűl, amiből mostanra mán nem sok maradt. Tűzelőnek hordja valamelyik.

Mi fűrge vót! Egész vén korában is szeretett trenírozni, így mondta, trenírozni, mert az jót tesz a csontoknak. Tán nekem is a vóna jó, egy kis trenírozás a csontok végett. Mindég ajánlja a doktor úr, hogy adna beutalót, oszt mehetnék, Sóstóra, meg Szoboszlóra is. Minek? Vénségemre nemigen utaznék, hisz eddig se utaztam, akkor mostan meg minek mán?! Tán míg az asszony megvót, akkor lett vón a jó.

Nem hagyom Anarcsot, ű se hagy engemet. Ideköt minden. „Örökös jobbágyai vagyunk mink a Báróéknak” – így mondta nagyapám. Hej, de kacagta a Tanácselnök, amikor eléje állottam, hogy csak ha által gázolnak rajtam, engedem űket be, a Báró udvarába.

„Minek ez a kutyahűség, Pista, minek, mikor ezek elnyomták, kizsákmányolták magu-

kat ezerízíglen?! Mit gondol, az ősei nem kurjongatnának az örömtől, ha látnák, hogy ki-be járogathatnak a bolthajtásos kúriába, sétálhatnak a parkba. Nyugtuk van végre tülük, ezektül a burzsujuktül!”

„A vénasszonyt is hányjuk belefele a gödörbe! Nem kár ezért a burzsua boszorkáért” – szájalt a Stróf Miska, később ü lett a Téesz-elnök, oszt úgy szólottam rá, hogy megállj, hát, nem süil ki a szemed, nem féled te a holtakat! Ott álltunk mindketten a gidu asztalnál, ahová a kisasszonyt fektettem. A vót neki a ravatal. Mikor mán csak egyedül maradtam, úgy csináltam mindent, ahogy ü kérte. Nálam vót a tú, általszúrtam az orrát, a kezibe adtam a feszületet is, a megszentelt földdel. Megállítottam a nagy órát, a delet mutatta, aztat akkor láttam utolján. Hej, hogy nem vágtam a földhő! A tükröknek mind betörtem az üvegjit. Láttak ezek mán eleget! Azok is tán még a berkeszi kastélyból valók vótak, ősi ingóságok, így mondták mindég. Későbben megjöttek mán az asszonyok, fekete marokin selyemruhába ötöztették, fejár selyem tüllfátyollal takarták le, mi hosszan ért egészen a bokájáig, lecsüngött a gidu asztalról, lábaira meg fejár selyemgyöngyöt tettek.

Sose láttam csúfnak a kisasszonyt. Holtában meg. Sokáig csak üriztem. Nem mentem odébb. Megvártam a doktor urat meg a tisztelendőt. A papért Ajakra kellett kocsit küdni. Melegített téglát tettek a lába alá, mert azon a télen egyetlen napra sem vót engedelmes jobb idű. Januárban rüfögött a hideg, olyan jeges vót a föld, majd beletört az ásóm. Oszt egyszer csak megkoccant a Büttner koporsója. Várta mán a kisasszonyt, hogy feküdjék melléje. No akkor kezdtem káromkodni, szidtam azt a lengyel fajtáját. Mondta is a Miska: „Mi az, Pista, csak megértette végre az osztályharc lényegit!”

Sose fordút meg bennem, hogy milyen idűs mán, nékem csak a kisasszony maradt. Apám is így mondtá, meg a nagyapám. Ha nem iparkodik úgy a Büttner után, megélte vón a századikat. Elű-elűszedem a rúla maradt fotógráfiákat, azokat is összeszedtem mind, még nem jöttek üröngetni a Tanácstül, oszt elnézegetem, mi szemrevaló. Sissyt formázta. Mi haja vót! Tán még most is megvan! Azt beszélük, hogy a haj nem porlad el. Az a haj biztos nem! A derekáig ért, lyánykora óta növelte.

A Büttner fészülte. Annak micsoda csepű nütt a fejin, oszt még azt is lenyiszáltatta. Várdába járt lóháton, később, vénkorában meg a bricskán, a haját nyiszálatni. Ha valahogy eltudnám legyintgetni a Büttner, hogy hagyna nekem békit! Nem lehet aztat csak úgy ellegyintgetni! Rajta ragadt a Büttner a kisasszonyon, most mán meg pláne, holtában hogyan tudnám rúla lemetélni. A fűd alatt oszt meg végképp nem látja mán senki, mit csinálnak. De hogy minek nehezedik meg a szívem, mindétíglen, ha erre gondolok!

Mostanság is gyakorta álmodom a kisasszonnyal. Az álmaimról nem szívesen beszélek, minek is?! Ezek az ál-
mók mán nem olyanok, mint annak elütte vótak.

Ezekbe a Büttner is benne van. Egész éccaka csak hánkódom, alig várom mán, hogy virradjon. Akkor magamra kapom azt a pár rongyot, oszt csak ülök az ágy szélén. Az éccakáktül félek is. Sose vótam csihés, mint a fejár cselédek, sose hittem a boszorkányos, bolond beszédnek, mégiscsak gáncsot vetett nekem a Büttner. Vén-ségemre csúffá lettem. Tán Kállóba kerít az a lidérc! Igaz, nincs is messze tülünk, oda van temetve egy zsidau pap, valami csodatevő, még segítene is, jó pénzért persze, mert a zsidau, az hóttában is zsidau! Pócs is arrafele van, a Fekete Madonnáho kéne inkább meztéláb gyalogunom, mint a kutya zsidauho, hogy vegye le eztet a rontást rúlam, mert álomban mindég a Büttner meg a Kisasszonyt látom, úgy tesznek, mint a szeretők, le-sülne a képemről a búr, ha el kellene mondanom, mit művelnek azok ketten. A tegnapi csak elűszedtem

a kazettákat, benne a sok levéllel. A kisasszony keze írását megismerem, a másik, azok a hegyes betűk, azok a Büttneréi. Bob, így írja a sorok aljába. Ókulláréval mind végigpöntyörögtem a lapokat, nem értettem, mik ezek, tán nem is a mi nyelvünkön íródtak, tán valami úrinyelven, francia vagy német. Aztat, hogy Bob, kibetűztem, meg a dátumokat is. 1900 elűtről is van közte. Mostanra már nagy értékek. A Büttner, vagy há legyen akkor már Bob, rajzút a levelekre. Mi szép ökröket, apámanak vótak olyanok, egészen a lápig lehajtottuk őket hajdan. Nádfedeles kalyibákat, meg virágzó forgú táblákat is talállok a sárgút papíron. Elnézegetem a rajzokat, azukat tudom óvasni, meg is értem. A többit nem.

Úgy tanátam rá arra is. Két, pajeszos jaszzi ül szemközt egymásnak, egy-egy fél dinnyényi valaggal kezükben, a valagakat meg egy kegyetlen fütykös köti össze. A jaszikon két nagy csöcsös fejrénp álldigál, csókulja egymást, karimás kalapban.

Mit tézsen ez, csak nem jövök rája?! Hej, hogy nem bírtak pipára gyűjtani ezekkel a rongy levelekkel mind a kommunisták! Minek kellett nekem áthurcolkodnom üket, és ha már itt vótak, minek nézegettem köztük, ha egész eddig meg vótam nélkülük, mostan minek belenézem! „Őrizzed, Pistám, mintha engemet őrizné! Őrizzed, Pistám, őrizd meg bennünket!” – mondta a Kisasszony, amikor megmutatta a dobozokat.

Mégiscsak igaz, amit az asszonyok beszélnek, hogy megverte ezeket az ördög, mert egymással fertelmeskedtek! Boszorka mind a kettő! Fejércseléd szavára sose adtam, csak a Kisasszonyéra, de ü nem fejércseléd vót, hanem a métósága, a tekintetes Minka kisasszony! Tán férfi vót a Büttner? Mi nyavalya vót? Én nem láttam a csúnyáját, pedig ha eszem van, megbizonyosodom róla, van-e fütyköse, mikor a ravatalon feküdt, oszt a kisasszony virrasztotta, de csak elbólintott nagy ritkán, na nekem akkor kellett vóna fellibbenteni a Büttner gúnyját. Megfordút a fejembe, mégsem merem hozzája nyúni. Mindegy már, elvitte magával a föld alá Minkát! Nemigen álltak szóba senkivel a mifajtánkból, csak parancsútak, mindég. De egyebet nem tehettek, hát uraságok vótak, mink meg csak parasztok, meg cselédek, oszt mink csak a parancsot értjük. Igaz, engemet a kisasszony igen szeretett, beszélte a sok irigyem. Tán rágyütt, hogy én hallgatok, a hűségűl, mint a kutyák.

Átszúrtam az orrán a tűt, át én, ahogy kívánta pár héttel a halála elütt. „Bizonyosodj meg róla, Pistám, hogy meghóttam, mert nekem már sokszor vót úgy, mintha meghóttam vón, oszt ez csak látszatja vót a halálnak! Nehogy élve tegyetek koporsóba!” – magyarázta

A keresztet még a Szentföldről hozta, mert mi vallásos vót, oda is elzarándokút, azt a kezébe akarta fogni, vinni magával. Tán, hogy hamarébb a Mennyeek országába érjen, hogy ott van-e vagy máshun, ki tudja? Nem nekem kell megmondanom. A Büttner pokolra megyen, onnan jött, oda is tért meg, ha megtért egyáltalán, de nem hiszem már aztat sem. Itt boljong az, nem hagyja a kúriát. Lidérc, a Kisasszony vérit szíjta, mostan meg az enyimet. Jó, helyre jött, a régi öregek beszéltek, hogy nyüzsgött ez a vidék, hajdan, mikor minden egy álló lép vót, a tüzesemberektül meg a lidérctül. Nem egy vénasszonytül hallottam a saját filemmel, hogy hány fiatal leány táplálta a mellyiből ezeket az ördögfattyakat. Beszéltek, hogy némelyik göthös csirke képiben pityegett a lány után, mikoron az megszánta, és bevitte a házba, éccaka csak megrázta magát, férfi lett belüle, oszt együtt hancúroztak.

A skatulyákban, amiket a Kisasszony rám testált, hánkódik egy kártya nagyságú kép. Megsárgút már, a széle meg kironyulódott. Nem fénykép, kézzel festették, a Büttner van rajta, olyan az ábrázatja, akár a köshedt csirkének.

Vizenyős kék madárszemmel néz rámfele, sápadt arcából mint valami esetlen kis csőr áll ki az orra, meg az a sárga pihe a feje tetején, mintha minduntlan dögrovásra sorvadna a nyomorút. A kisasszony még vénkorában is feszt becézgette a szerencsétlent. Pipegett neki, mondogatta, hogy édes Pipikém. A Büttner, ha velünk cselédekkel szót, mindig rikácsút, még a hangja is olyan vót, mint az aprómarhának. Kacagtuk is magunk közt, hogy kárál ez a madárijesztő! Most is elűttem van, ahogy ott áll a baromfi közt ecsettel a kezében, oszt pacsmagul. Nem tudta senki, hogy hunnét származik, csak jött, oszt itt vót, de mán az apám is ismerte a Művésznő önnagyságát. Elűforduhat, hogy éccakára a Büttner is meg-
rázta magát, oszt bódogította a Kisasszonyt?!

Hallom, mán megint sivalkodnak a pulyák. A tó felül jön a hang. A nyehézség beléjük, hogy itt rajcsúroznak, még holtában is háborgatják a Kisasszonyt meg azt a másikat! De nem tudják ezek, kikkel ellenkednek valójában. Üldögeélnek a sírjukon, a Zséder ivadékai még tán cigarettáznak is. Velük van az a pesti pulya, a Balla Póli lány unokája. Mekkora szája van annak a bibliás Pólinak, hogy az ű családja mindég távol tartotta magát a pápisták meg a báróék babonájától, ahho képest az ű pesti unokája állandóan az udvarház kertjibe jár, ezekkel a rongy kölykökkel. Ki tudja, mit csinálnak, megbújnak a felnőttek elűl. Engemet pocsekülnak, bolond vénember vagyok nekijek, tudják is ezek, miféle kert ez, miféle ház, és hogy mi vót itt annak elűtte! Rossz mán a lábam, hasogat járáskor, de elhajtani még tán elbírom ezeket a rongyokat! Nekiiramodok hát, meglendítem a görbebotomat!

Németh Ványi Klári: Budapesten lakom. Az ELTE–BTK magyar szakán diplomáztam. 2003-tól kutatom Czóbel Minka életművét. Civilben egy fiatal, pesti divattervező kreatív tanácsadója is vagyok, divat és design eseményeket szervezek és a Budapest Terminálnak és a Cotcotnak készítek interjúkat.

